DE ØKONOMISKE FORHOLD I EUROPA I 1949

Referat af „Economic Survey of Europe in 1949" udarbejdet af Den økonomiske Kommission for Europa.

De Forenede Nationers økonomiske Kommission for Europa, E.C.E. i Genève — ikke at forveksle med Marshall-landenes samarbejdsorganisation O.E.E.C., der har hovedsæde i Paris — har nu udsendt sin tredie årsberetning om den økonomiske udvikling i Europa, et værk på henved 300 store sider, inclusive bilag. Man finder her et overordentlig fyldigt talmateriale til belysning af forholdene såvel i Europa som helhed som i de enkelte lande tillige med en meget indgående fortolkning af dette materiale og en diskussion om de forskellige midler, som frembyder sig til løsning af de problemer, der i øjeblikket er dominerende i europæisk økonomi.

Ved fremkomsten af sidste års „Survey" blev benyttelsen af det statistiske materiale fra flere sider gjort til genstand for kritik[1], og der er måske også nu grund til at fremhæve, at de tal, som gengives i rapporten, ikke kan tåle en alt for håndfast behandling. På mange punkter har man således været nødt til at nøjes med meget grove overslag, hvilket da også understreges i teksten. Det grundmateriale, som har kunnet skaffes fra de forskellige lande, er endvidere af ret uensartet kvalitet, og de beregningsmetoder, som benyttes, er heller ikke de samme; man kan derfor ikke uden videre regne med at tallene fx. for produktionsvolumen og beskæftigelse i industrien er direkte sammenlignelige; følgelig er det heller ikke sikkert, at placeringen af de enkelte lande i en bestemt rækkefølge angivet ved produktionsstigning el. lign. er den „rigtige", lige så vel som man må gå ud fra, at de beregnede gennemsnit for hele Europa eller for grupper af lande må forsynes med en bred fejlmargin; som udtryk for visse hovedtendenser i udviklingen skulle man dog kunne stole på tallene. Endnu et forhold er det måske på sin plads at gøre opmærksom på; ved sammenligninger mellem produktionsvolumen, udenrigsomsætning m. v. på forskellige tidspunkter benyttes ikke altid de samme mål; snart er det løbende, snart konstante priser (som regel 1938-priser), snart beregnet i dollars, snart i vedkommende landes egne valutaer; dette er naturligvis ikke tilfældigt; valget af måleenhed afhænger af det konkrete formål, og ved hver tabel er det selvfølgelig nævnt, hvilken måleenhed, man har anvendt. Men der er vel trods alt grund til at præcisere, at man ikke nødvendigvis ville være kommet til de samme resultater, hvis man havde anvendt fx. sterling-priser i stedet for dollar-priser eller priserne i et

[1] Se således Erik Lundberg: „Får man göra så?". Ekonomisk Tidsskrift, 1949, nr. 2, s. 118—24.

andet år end 1938 som grundlag for beregningerne; som det nu er, kommer de varer, hvis dollarspriser i 1938 var særlig høje til at veje relativt tungt i beregningerne. Når man har valgt 1938's dollarspriser som udgangspunkt, skyldes det naturligvis, at man regner med, at disse priser kommer nærmest til det, man kan betegne som det „normale", medens fx. efterkrigstidspriser i højere grad formodes at være påvirket af ekstraordinære forhold.

I forordet understreger generalsekretæren, Gunnar Myrdal, at rapporten lider under den skævhed, at dens beregninger og betragtninger — til trods for, at kommissionen principielt har hele Europa som arbejdsfelt — i overvejende grad angår Vesteuropa. Dette skyldes, at det statistiske materiale, som offentliggøres i østeuropæiske lande, er yderst spinkelt og i de sidste år endog er taget af i omfang; meget af det fremkommer kun i taler og rapporter af meget summarisk karakter, og det er ikke altid let at finde ud af, hvilke definitioner der er anvendt, eller hvorledes de opgivne tal kan sættes i relation til tidligere offentliggjort materiale. Kommissionen har heller ikke i større udstrækning haft held med sig, når den har bedt de pågældende lande om at opgive konkrete data. Som følge heraf har man i mange tilfælde simpelthen måttet udelade de østeuropæiske lande af tabellerne, og i andre tilfælde har man måttet nøjes med yderst grove skøn.

Denne artikel foregiver iøvrigt ikke at være nogen kritisk gennemgang af rapporten; den har i hovedsagen blot til hensigt kort at gengive hovedresultaterne af kommissionens undersøgelser, specielt, hvor de har interesse ud fra et dansk synspunkt, og kun på enkelte punkter vil der blive knyttet kommentarer til de fremsatte synspunkter.

Rapporten omfatter 8 kapitler og 3 appendices. De første 2 kapitler beskæftiger sig med udviklingen af produktion, indkomst og investering, kapitel 3 med den effektive efterspørgsel og beskæftigelsessituationen og de forskellige linier, som er blevet fulgt i de enkelte landes interne økonomiske politik. Kapitlerne 4—7 — langt den mest omfattende del af rapporten — er viet til en gennemgang af spørgsmålet om den internationale ligevægt set ud fra forskellige synspunkter, medens det ottende og sidste kapitel beskæftiger sig med mulighederne for en udvidelse af Europas produktion på længere sigt. Appendix A indeholder nogle supplerende oplysninger til kapitel 8, Appendix B en udførlig redegørelse for de kilder og metoder, som er benyttet ved rapportens udarbejdelse, og Appendix C en række yderligere statistiske tabeller.

Kap. I. *Produktionsudviklingen.*

I 1949 steg Europas *industriproduktion* i et noget langsommere tempo end i de foregående år, men dog væsentlig stærkere, end tilfældet var før krigen. I de 17 lande, som er medtaget i nedenstående tabel, og som omfatter størstedelen af Europas industri uden for Sovjetunionen, var produktionen i gennemsnit 14 % højere end i 1948 og 10 % over 1938-niveauet, og kun i Tyskland og Grækenland lå produktionen lavere end i 1938.

Stigningstempoet har, som man kunne vente været stærkest i Vesttyskland, hvor produktionen i 1948 endnu kun var halvt så stor som før krigen; også

i forholdsvis uudviklede industrilande som Bulgarien og Polen har det været stærkt; mindst har det været i Belgien, som i 1949 har været præget af afsætningsvanskeligheder, og dette land er også et af de få, hvor beskæftigelsen er gået tilbage. Den væsentligste del af fremgangen skyldtes iøvrigt større produktion pr. arbejder, medens antallet af beskæftigede kun er steget med 3—4 %.

Danmark har ifølge de anførte tal haft en produktionsstigning, der ligger lidt under gennemsnittet, og produktiviteten er kun forøget lidt, medens beskæftigelsesforøgelsen er relativt større end i de fleste andre lande; her er

TABEL 1.

Indextal for produktion, beskæftigelse og produktivitet i industrien.

(Herunder minedrift samt gas-, vand- og elektricitetsforsyning, men excl. byggeri).

Land	Andel af prod.s nettoværdi 1938	Produktion (1938=100)			Beskæftigelse (1938=100)			Produktion pr. beskæftiget[1]) (1935-38=100)			(1948=100)
	%	1947	1948	1949	1947	1948	1949	1947	1948	1949	1949
Danmark	1.2	118	131	139	131	138	144	90	95	97	102
Finland	0.5	117	134	140	124	130	130	93	102	107	105
Norge	0.9	115	129	138	132	143	148	88	91	94	103
Sverige	2.9	141	149	153	130	131	132	110	116	118	102
England	25.8	115	128	137	108	113	115	106	113	118	105
Irland	0.4	120	138	148	118	124	128	102	111	113	102
Belgien	3.2	106	114	116	117[2]	120[2]	112[2]	81[2]	85[2]	93[2]	109
Frankrig	12.2	95	111	122	106	109	111	84	95	102	108
Holland	2.6	94	113	127	129	145	152	72	77	81	105
Vesttyskland	21.6	33	50	75	88	99	107	39	52	72	138
Østtyskland	8.3	47	59	72	—	—	—	—	—	—	—
Schweiz	—	—	—	—	148	151	141	—	—	—	—
Østrig	1.5	56[2]	89[2]	119[2]	121[2]	139[2]	154[2]	47[2]	65[2]	76[2]	116
Grækenland	0.7	70	76	90	—	—	—	—	—	—	—
Italien	7.0	93	98	104	105	105	104	88	92	98	106
Spanien[3]	2.9	119	115	119	—	—	—	—	—	—	—
Bulgarien	0.2	145	175	227	—	—	—	—	—	—	—
Polen	2.7	104	135	166	120	136	158	87[5]	99[5]	105[5]	106
Tjekoslovakiet	3.4	87[2]	103[2]	110[2]	98[2]	104[2]	108[2]	89[2]	100[2]	102[2]	102
Samtlige nævnte lande incl. Tyskland	100.0	83	97	110	104[4]	110[4]	114[4]	79[4]	88[4]	96[4]	109
Samtlige nævnte lande excl. Tyskland	70.1	103	116	125	108	113	116	93	100	105	105

[1] Beregnet på grundlag af tallene i tabellens første afdelinger, omregnet til 1935—38-basis, hvor ikke andet er angivet. [2] 1937 = 100. [3] 1935 = 100. [4] Kun Vesttyskland inkluderet. [5] 1938 = 100.

Tallene for 1949 er foreløbige.

imidlertid et af de punkter, hvor man ikke kan tillægge rapportens tal alt for stor betydning, idet forholdet er det, at de foreløbige indextal for den danske industriproduktion (der er benyttet for 1949's vedkommende) delvis bygger på oplysninger om beskæftigelsens størrelse, og derfor naturligvis ikke kan anvendes til beregning af produktionen pr. mand. I hvilket omfang noget lignende gør sig gældende for andre landes vedkommede, kan ikke siges; men en sammeligning med sidste års „Survey" viser dog, at de foreløbige tal for året 1948 på mange punkter er blevet ændret, og noget lignende må vel formodes at ville ske for 1949's vedkommende.

I nedenstående tabel 2 såvel som i tabel 4 er gengivet nogle tal, som illustrerer den industrielle produktions udvikling på forskellige hovedområder, ligesom der også er anført en række andre oplysninger til belysning af den økonomiske aktivitet.

TABEL 2.

Summariske oplysninger om den økonomiske aktivitet i Europa (excl. Sovjetunionen)[1].

Indextal (1938 = 100).

	1948	1949
Maskinindustri m. v.	97	115
herunder handelstonnage	87	96
„ personbiler	69	103
„ lastbiler m. v.	101	198
Kemisk industri	110	120
herunder gødningsstoffer	119	132
Tekstilindustri	87	99
herunder bomuldsgarn	84	95
„ uldgarn	104	113
Byggeri	98	104
Cementproduktion	93	110
Murstensproduktion	65	74
Godstransport m. jernbane (ton.km.)	123	131

[1] Tallene omfatter de i Tabel 1 anførte lande med undtagelse af Bulgarien, Polen, Spanien, Schweiz og Østtyskland. I tallene for byggeri er heller ikke Vesttyskland medregnet.

Det fremgår af disse tabeller, at der på alle områder har været stigning fra 1948 til 1949, samt at 1938-niveauet på mange punkter er nået eller overskredet, i nogle tilfælde endog i betydelig udstrækning.

Sovjetunionens industriproduktion steg fra 1948 til 1949 med 20 % mod 27 % idet foregående år; trods nedgangen i tempoet er denne stigning dog betydelig stærkere end før krigen, og den er væsentlig stærkere end i det øvrige Europa. I sidste kvartal af 1949 nåede produktionen op på 153 % af produktionen i 1940, hvorved man overskred den stigning på 48 % i forhold til 1940, som i henhold til den fjerde femårsplan skulle nås i løbet af 1950. Produktionstilvæksten var betinget af en stigning i beskæftigelsen på godt 5 % og af en forøgelse af produktionen pr. mand med 13 %.

I nedenstående tabel 3 og i tabel 4 anføres nogle tal for produktionen af enkelte industriprodukter i Sovjetunionen; på alle punkter er der tale om betydelige stigninger, omend der på visse områder er langt igen før planen for 1950 er nået.

TABEL 3.

Produktion af industrivarer i U.S.S.R.

	1938	1947	1948	1949	1950 plan
Damplokomotiver (antal stk.)	917[1]	578	889	1027	2200
Traktorer (1000 stk.)	32	29	58	93[3]	112
Maskineri til valseværker (1000 tons)	17	45	88	112[3]	103
Mineralsk gødning (mill. tons)	2.6[1]	1.6	2.3	3.0	5.1
Bygningstømmer (mill. m³)	111[2]	88	118	136	190
Bomuldsfabrikater (mill. meter)	3491	2526	3109	3536	4686
Uldfabrikater (mill. meter)	114	91	115	137	159
Læderfodtøj (mill. par)	213	109	133	162	240

[1] 1940. [2] 1937. [3] Anslåede tal (efter en tale af G. M. Malenkov).

Tabel 4 nedenfor tjener foruden til belysning af produktionsudviklingen i de europæiske hovedområder tillige til at illustrere U.S.A.'s voksende betydning i verdensøkonomien og Vesteuropas relative svækkelse over for de øvrige områder. Medens man i Vesteuropa stort set er nået op på samme niveau

TABEL 4.

Produktionen af visse hovedvarer i Sovjetunionen, Østeuropa iøvrigt[1], Vesteuropa[2] og U.S.A.

		Kul (mill. tons	Råolie (mill. tons)	Elektr. kraft (mill. kWh	Jern-malm (mill. tons)	Råjern m.v. (mill. tons)	Råstål (mill. tons)	Valset stål (mill. tons)	Cement (mill. tons)
1938.	U.S.S.R.	133	32	40	—	15	18	13	6
	øvr. Østeuropa ...	70	7	26	1	3	6	4	6
	Vesteuropa	510	1	145	31	38	46	31	39
	U.S.A.	352	171	141	15	19	29	21	18
1948.	U.S.S.R.	209	31	66	—	14	17	13	7
	øvr. Østeuropa ...	91	6	30	1	3	6	4	7
	Vesteuropa	414	2	206	24	32	41	28	35
	U.S.A.	586	276	337	52	55	80	63	35
1949.	U.S.S.R.	236	34	78	—	17	21	16	8
	øvr. Østeuropa ...	94	6	33	1	3	6	4	7
	Vesteuropa	449	3	216	28	37	49	34	42
	U.S.A.	427	252	344	43	49	71	54	35
1950.	U.S.S.R. ..... (plan)	250	35	82	—	20	25	18	11

[1] Albanien, Bulgarien, Finland, Polen, Rumænien, Tjekoslovakiet og Ungarn samt Østtyskland.

[2] Heri medregnet Tyrkiet.

som før krigen, er der både i Sovjetunionen og i U.S.A. tale om en endog meget betydelig fremgang i sammenligning med 1939; særlig kraftig har fremgangen været i U.S.A., trods den bl. a. af strejker betingede tilbagegang på en række punkter i 1949. Absolut set er Vesteuropas produktion dog større end Sovjetunionens, undtagen for så vidt angår råolie.

Landbrugsproduktionen, der hidtil kun langsomt har nærmet sig førkrigsniveauet, steg også i 1949 kun ganske lidt, nemlig med ca. 2%, og lå stadig en halv snes procent lavere end i 1934—38. Enkelte lande, særlig i Nord- og Vesteuropa og herunder bl. a. Danmark er dog nået op over gennemsnittet for denne periode, men til gengæld ligger lande som Grækenland og Polen 30 % under, jvf. nedenstående tabel.

TABEL 5.
Landbrugsproduktionen i Europa.

	Relativ andel af produktionens nettoværdi 1934-38 %	Produktion 1949 i pct. af 1934-38
Danmark	2.0	112
Finland	1.0	97
Norge	0.6	101
Sverige	2.0	109
England	6.0	119
Irland	1.3	91
Belgien	1.8	96
Frankrig	16.1	87
Holland	2.5	112
Tyskland	14.6	94
Schweiz	1.3	97
Østrig	1.9	85
Grækenland	1.8	70
Italien	10.3	101
Jugoslavien	3.3	88
Portugal	1.5	91
Spanien[1]	5.3	74
Tyrkiet	4.5	75
Bulgarien	1.6	96
Polen	10.5	70
Rumænien	3.1	96
Tjekoslovakiet	4.1	88
Ungarn	2.9	94
Samtlige nævnte lande	100	91

[1] 1931—35 = 100.

Den samlede produktion af nogle af de vigtigste fødevarer fremgår af nedenstående tabel. Som man ser udstrækker produktionsformindskelsen sig til næsten alle områder; men den animalske produktion er dog pâny stigende, hvorimod dârlig høst i visse lande hæmmede den vegetabilske produktion i 1949. Dennes ringe størrelse i forhold til før krigen skyldes iøvrigt arealformindskelse, medens udbyttet pr. ha på grund af øget anvendelse af maskiner og gødning har nået førkrigsniveauet.

TABEL 6.

Produktionen af fødevarer i Europa uden for Sovjetunionen.

(Mill. tons).

	1934-38	1948	1949
Brødkorn	65.4	59.6	60.8
Foderkorn	58.8	54.6	54.0
Kartofler	134.9	136.1	121.4
Sukkerroer (sukkerindhold)	6.6	6.9	6.9
Fisk	4.8	5.5	5.2
Kød[1]	12.2	7.7	8.5
Mælk[1]	102.7	75.6	82.8
Smør[1]	1.7	1.1	1.3
Ost[1]	1.5	1.1	1.2
Æg	2.3	2.0	—

[1] Tyrkiet ikke medregnet.

Den ringe animalske produktion skyldes naturligvis for største delen, at husdyrbestanden stadig er mindre end før krigen, omend den er i stærk stigning, jfr. tabel 7.

TABEL 7.

Husdyr- og fjerkræbestanden i Europa uden for Sovjetunionen.

(Mill. stk.)

	1934-38	1948	1949
Hornkvæg	109.6	99.7	106.7
Får og geder	169.2	149.0	160.9
Svin	79.6	50.1	61.7
Fjerkræ	725.6	518.1	619.1

Oplysningerne om *Sovjetunionens landbrugsproduktion* er yderst sparsomme. Det dyrkede areal var i 1949 4 % større end 1948, men 5 % mindre end før krigen. Kornhøsten anslås til 124.5 mill. tons eller 8—9 mill. mere end i 1948 og ca. 5 % mere end før krigen. Også for andre hovedafgrøder såsom bomuld, hør, sukkerroer og kartofler er der tale om stigning i forhold til før krigen, i nogle tilfæde i betydeligt omfang. Både maskin- og gødningsanvendelsen har været stærkt voksende, og antallet af traktorer menes at være nået op på førkrigsniveauet. Om husdyrbestanden kan det kun oplyses, at krigens tab nu formentlig er blevet erstattet, og at tilvæksten har været større end i de foregående år, fordi der ikke længere er mangel på foderstoffer.

KAP. 2. *Fordelingen af produktionsresultatet.*

Dette kapitel indledes med en oversigt over forandringerne i realindkomst i de forskellige europæiske lande siden før krigen. Resultaterne er gengivet i tabel 8; i tilknytning til denne tabel gøres der udtrykkelig opmærksom på, at tallene her kan være behæftet med betydelige fejl og derfor må benyttes med særlig varsomhed. Ved beregningerne har man anvendt de definitioner, som benyttes i hvert enkelt lands statistik, og de er ikke ganske ensartede. For Danmarks, Englands, Sveriges og Tyrkiets vedkommende er beregningerne foretaget på basis af national*udgiften* (udtrykt i konstante priser), hvorved der tages hensyn til forandringer i bytteforholdet over for udlandet; for de øvrige lande er national*produktet* (ligeledes udtrykt i konstante priser) lagt til grund, således at ændret bytteforhold ikke kommer til at spille ind.

TABEL 8.

Indekstal for realindkomstens udvikling.

(Førkrigsår = 100).

	Førkrigsår	Total realindkomst			Realindkomst pr. indbygger		
		1947	1948	1949	1947	1948	1949
Danmark	1938	111	113	119	101	102	106
Finland	„	100	107	109	93	99	100
Norge	„	114	122	129	106	112	117
Sverige	1938/39	125	129	130	115	118	118
England	1938	115	119	125	110	113	118
Frankrig[1]	„	93	100	103	94	100	101
Holland	„	92	106	114	83	94	100
Vesttyskland	1936	—	—	102	—	—	83
Grækenland	1939	64	64	74	61	59	67
Italien	1938	84	90	97	80	86	92
Spanien[1]	1939	132	130	—	122	120	—
Tyrkiet	1936	149	174	—	124	143	—
Bulgarien	1939	—	110	—	—	97	—
Polen	1938	78	96	109[2]	115	140	157[2]
Tjekoslovakiet	1937	84	97	—	105	121	—
Ungarn	1938	—	—	124	—	—	123
U.S.S.R.	„	—	116	136	—	—	—

[1] Med 1929 = 100 er realindkomsten pr. indbygger i Frankrig og Spanien henholdsvis 89 (1949) og 80 (1948). [2] Plantal.

Som man ser, er der tale om betydelige forskelle i udviklingen; størst har fremgangen været i de hidtil mindst udviklede lande, mindst i de lande, som særlig hærgedes i krigens sidste år, og som siden har været præget af politisk desorganisation. Man må iøvrigt ved bedømmelsen af disse tal huske på, at nationalindkomsten anvendelse og fordeling samtidig er blevet ændret; en forholdsvis større del går i alle lande til dannelse af realkapital og en mindre

del går til forbrug (jvf. nedenfor); på den anden side er lønningerne kommet til at udgøre en større del af totalindkomsten, hvorved fordelingens ulighed er blevet formindsket.

De vigtigste tal for nationalindkomstens fordeling mellem forbrug og kapitaldannelse fremgår af tabel 9; også her må man være forsigtig med sammenligninger landene imellem, fordi de forskellige nationale statistikker ikke hviler på samme grundlag; fx. indgår lagerforøgelse i kapitaldannelsen i alle lande undtagen Finland og Tyrkiet, hvor den indregnes i det personlige forbrug, og den store uensartethed i afskrivningsprocenterne kan også nok mane til en vis forsigtighed.

TABEL 9.

Nationalindkomstens anvendelse.

Procent of nettonationalindkomst beregnet efter faktoromkostninger til løbende priser.

		Forbrug		Indenlandsk investering			Oversk. (+) ell. undersk. (÷) på bet. bal.s lb. poster[1]	Indenl. opspar. (100÷a ÷b)= (e+f)	Heraf off.opsp
		Personligt	off.	brutto	afskrivninger	netto (c÷d)			
		a	b	c	d	e	f	g	h
Danmark	1938	80	10	22	13	9	+ 1	10	—
	1949	77	13	27	15	12	÷ 2	10	4
Finland	1938	70	12	27	10	17	+ 1	18	—
	1948	62	10	39	13	26	+ 2	28	—
Norge	1939	74	11	37	22	15	—	15	—
	1949	73	15	47	21	26	÷ 14	12	8
Sverige	1938/39	77	11	31	19	12	0	12	—
	1949	72	16	32	22	10	+ 2	12	5
England	1938	79	15	17	9	8	÷ 2	6	—
	1949	69	20	22	11	11	0	11	3
Belgien	1938	75	16	13	7	6	+ 3	9	—
	1949	74	17	15	8	7	+ 2	9	÷ 2
Frankrig	1938	84	14	16	14	2	0	2	—
	1949	75	15	24	13	11	÷ 1	10	1
Holland	1938	77	13	21	13	8	+ 2	10	—
	1949	70	18	33	14	19	÷ 7	12	2
Tyskland:	1936	58	25	26	9	17	0	17	—
vestl. zoner	1948/49	60	25	31	12	19	÷ 4	15	8
Østrig	1937	69	26	13	8	5	0	5	—
	1949	77	26	26	9	17	÷ 20	÷ 3	0
Italien	1938	69	25	18	11	7	÷ 1	6	—
	1949	79	13	24	13	11	÷ 3	8	÷ 2
Tyrkiet	1936	64	28	—	—	5	+ 3	8	—
	1948	76	22	—	—	5	÷ 3	2	—

[1] Ved opgørelsen af underskuddet på betalingsbalancens løbende poster er gavebeløb (først og fremmest Marshall-hjælpen) ikke regnet med blandt indtægtsposterne, hvorimod de varer, der er modtaget på grundlag af sådanne gaver, er medregnet under importen og derfor tæller som udgift. Tilsvarende indgår varer, der er eksporteret som krigsskadeserstatning, i eksporten og tæller som indtægt, uden at der er anført nogen modpost på udgiftssiden. Underskuddet bliver derfor lig lån i udlandet + udenlandske gaver ÷ erstatningsbetalinger, eller lig nettoimporten + nettorentebetalinger til udlandet.

Hovedindtrykket af tabellen bliver, at der i så godt som alle lande er sket en stigning i nettoinvesteringerne i forhold til før krigen, og det kan yderligere tilføjes, at tendensen i de senere år også har været opadgående undtagen i relativt velstillede lande som Belgien og Sverige. Dette er naturligvis et udtryk for genopbygningen efter krigen. Hvad finansieringen af disse nettoinvesteringer angår, viser tabellens to sidste kolonner, at udenlandske lån og gaver i flertallet af de nævnte lande spiller en forholdsvis større rolle end før krigen. Med undtagelse af Østrig (der endda havde negativ opsparing i 1949) og Tyrkiet har dog alle lande finansieret størsteparten af investeringerne ved indenlandsk opsparing, og i England, Finland, Frankrig, Holland og Italien er der endog tale om stigning i denne i sammenligning med førkrigsårene. For Englands vedkommende kan dette formentlig forklares ved den stærkt øgede realindkomst, som har dannet baggrunden for labour-regeringens „austeritypolitik", for Italiens ved bortfaldet af den del af det offentlige forbrug, der gik til militæret (det private forbrug er snarest større end før krigen trods realindkomstens reduktion). I Frankrig, hvor opsparingen — navnlig efter franske forhold — var usædvanlig lav i 1938, er der sikkert tale om en tilbagevenden til mere normale forhold. For Finlands vedkommende må forklaringen vel søges i nødvendigheden af at skære forbruget ned for at kunne præstere de pålagte krigsskadeserstatninger; her er det private forbrug betydeligt reduceret. I Østrig og Tyrkiet er der tale om en kraftig tilbagegang i opsparingen, hvilket er ret forbavsende for det sidste lands vedkommende i betragtning af den betydelige stigning i nationalindkomsten pr. indbygger.

Mest interessant — og formentlig mest pålideligt — i dette kapitel er uden tvivl afsnittet om *forbrugsudviklingen,* som er meget udførligt, især hvad angår oplysningerne om fødevareforbruget. Først skal gengives en tabel over udviklingen i det totale forbrug; også for denne tabel gælder det. at tallene kun angiver tendenser, ikke nøjagtige resultater; de må derfor behandles med en vis varsomhed.

TABEL 10.

Indekstal for forbrugets størrelse. (Førkrigsår = 100).

	Førkrigsår	Samlet forbrug			Forbrug pr. indbygger		
		1947	1948	1949	1947	1948	1949
Danmark[1]	1938	114	114	117	102[2]	103	104
Finland	„	„	105	„	„	97	„
Norge	„	111	110	113	104	101	103
Sverige	1938/39	122	125	125	113	114	113
England	1938	103	104	105	99	99	99
Belgien	„	(100)	(105)	(100)	(100)	(105)	(100)
Frankrig	„	87	93	98	89	93	97
Holland	„	107	113	112	96	100	98
Vesttyskland	1936	„	„	104	„	„	85
Østrig	1937	„	„	91	„	„	86
Italien	1938	83	90	97	80	86	92
Bulgarien	1939	„	90	„	„	(80)	„
Tjekoslovakiet[3]	1937	99	104	„	124	130	„

[1] Incl. off. forbrug. [2] Incl. flygtninge. [3] Efterkrigstallene er sandsynligvis ca. 10 % for høje.
Tal i parentes er afrundede tilnærmelser.

Tabellen viser, at det kun er de tre skandinaviske lande og Tjekkoslovakiet, der har sat forbruget op over førkrigsniveauet, medens de fleste andre lande endnu ligger noget lavere. Fra 1948 til 1949 synes der at kunne spores en vis reduktion i forbruget i flere lande, muligvis fordi befolkningen nu har forsynet sig med de varige goder, den har måttet savne under og efter krigen; i Belgien spiller den voksende arbejdsløshed dog også en rolle. I de af de øvrige lande, som har nået eller overskredet førkrigsniveauet, er forbrugsudvidelsen også kun ringe; kun i Frankrig og Italien kan mærkbare stigninger konstateres.

Som nedenstående tabel 11 viser, er *fødevareforbruget* langt den vigtigste udgiftspost for forbrugerne i alle lande, omend dets andel af de samlede

TABEL 11.

Fordelingen af forbrugernes udgifter.

(I pct., regnet efter løbende markedspriser).

		Fødevarer	Drikkevarer[1]	Tobak	Klæder og fodtøj	Husleje etc.	Brændsel og lys	Rejser og motorkørsel	Andre udgifter	Ialt
Danmark	1939		38		16	12	5	6	23	100
	1948	30	6	5	12	6	5	5	31	100
	1949		41		13		11	5	31	100
Norge	1939	35	8		17			40		100
	1949	30	11		13			46		100
Sverige	1939	33	5	2	15	11	4	8	22	100
	1949	34	6	3	16	9	4	7	21	100
England	1938	31	7	4	10	11	5	7	25	100
	1949	29	9	9	11	7	4	5	26	100
Belgien	1938	43	5	2	13	11		26		100
	1947	48	7	3	17	6		19		100
Frankrig	1938	40	9	2	11	7	3	28		100
	1949[2]	36	7	3	18	1	3	32		100
Holland	1938	33	3	3	10	11	4	4	32	100
	1949[2]	35	3	5	12	5	4	4	32	100
Tyskland	1936		42		13	12		33		100
	1949	29	14		—	7		50[3]		100
Østrig	1937	36	9				55			100
	1949[2]	31	22				47			100
Tjekoslovakiet[4]	1937[5]	47	8	4	9	8	5	3	16	100
	1948	39	9	8	12	3		29		100
U.S.A.	1938	24	5	3	10	14	4	11	29	100
	1948	30	5	2	11	9	3	10	30	100

[1] For Sverige, Østrig og Tyskland alle drikkevarer, for andre lande kun alkoholiske.
[2] Foreløbige tal. [3] Incl. beklædning. [4] Incl. naturalydelser (anslået).
[5] Kun tjekiske områder.

udgifter varierer fra land til land, ligesom denne andel er forskellig i forskellige år. Disse variationer skyldes dels forskelle i velstand — jo mere velstående en befolkning er, des mindre bruges alt andet lige til fødevarer, dels også at myndighederne i de enkelte lande i forskelligt omfang har lagt vægt på at holde fødevarepriserne (og huslejen) nede på bekostning af andre priser (jvf. nedenfor s. 209), i forbindelse med rationeringens forskellige omfang.

Om fødevareforbruget gives der i rapporten en lang række interessante og ret detaillerede oplysninger. De vigtigste af disse er samlet i tabel 12, som dels viser kalorieforbruget, dels værdien af fødevareforbruget. Som man vil se, er forskellen i kalorieforbrug fra land til land forholdsvis ringe; før krigen lå Danmark, der havde det højeste forbrug, ca. 33 % over Tyrkiet og Grækenland, der befandt sig nederst på skalaen; i 1949 var afstanden mellem yderpunkterne — Irland og Italien — procentvis noget større, nemlig godt 40 %. I sammenligning med forholdene før krigen er der i alle lande tale om en nedgang i kalorieforbruget, varierende mellem 1 % i Irland og godt 20 % i Bulgarien. I gennemsnit for de 17 lande, for hvilke der foreligger oplysninger for 1948/49 er tilbagegangen 8 %; men for de samme lande er der i forhold til året før sket en stigning ligeledes på 8 %. For Danmarks vedkommende er tilbagegangen ret betydelig — godt 10 % i forhold til 1934/38, og stigningen fra 1947/48 er kun 10 kalorier eller mindre end 1 %. Det er imidlertid en mangel ved opgørelsen, at den ikke sætter tallene i relation til den forskydning i aldersfordelingen, der har fundet sted i løbet af de sidste 10—15 år; den formindskelse af de produktive aldersklassers relative størrelse, som er foregået fx. i Danmark kan forklare i hvert fald en del af nedgangen i kaloriebehovet, som altså ikke fuldt ud behøver at være udtryk for en forringet levestandard.

Medens kaloriebehovet således ikke viser væsentlige forskelle mellem landene, er der betydelig større variationer i forbruget af æggehvidestoffer (navnlig animalske) og fedtstoffer, og der er her sket ret kraftige forandringer. I 1934-38 varierede proteinforbruget fra 99 gr. pr. dag (Irland) til 74 gr. (Tjekkoslovakiet), i 1948/49 fra 102 gr. (Danmark) til 67 (Øst-tyskland); for animalsk protein var de tilsvarende tal i 1934—38 59 gr. (Sverige) og 12 gr. (Tyrkiet,), 1947/48 64 gr. (Danmark) og 11 gr. (Jugoslavien), og i praktisk talt alle syd- og østeuropæiske lande var forbruget gået ned til 14—18 gr. daglig mod 20—30 gr. før krigen. Fedtstofforbruget varierede i 1934—38 fra 150 gr. (Danmark) til 49 gr. (Tyrkiet) og i 1947/48 fra 121 gr. (Danmark) til 31 gr. (Østtyskland). I 1948/49 er der sket en vis forbedring i forsyningerne med disse fødevarer, en forbedring, som dog for en meget stor del skyldes, at de i forvejen velstillede lande har udvidet deres forbrug yderligere. Oplysninger vedrørende 1948/49 savnes imidlertid fra en række syd- og østeuropæiske lande, hvorfor noget nøjagtigt ikke kan opgives.

Forskellen i fødevareforbrugets kvalitet viser sig endnu stærkere i tabel 12's anden del, hvoraf det fremgår, at *værdien af fødevareforbruget* (regnet efter ensartede priser) før krigen var næsten dobbelt så høj i Danmark som i de fleste sydeuropæiske lande, og at denne forskel efter krigen er blevet endnu større.

TABEL 12.

Fødevareforbruget i nogle europæiske lande.

	Kalorieforbrug pr. dag pr. person		Værdien af fødevareforbruget. Indextal beregnet efter forbruget pr. indbygger, vurderet i Schweizer-franc til 1936/37 priser				
			Sammenligning mellem lande (Danmark = 100)		Tidsm. sammenligning (1934—38=100)	Schweiziske centimer pr. 1000 kal.	
			1934—38	1948/49	1948/49	1934—38	1948/49
Danmark	3420	3060	100	100	97	45	48
Finland	3000	2850	70	71	99	35	34
Norge	3160	2970	81	81	97	40	40
Sverige	3120	3070	79	89	110	38	43
England	3100	3030	87	82	92	43	40
Irland	3390	3350	87	89	99	39	39
Belgien	2970	2730	73	80	106	37	43
Frankrig	2880	2740	84	89	102	45	48
Holland	3010	2880	75	75	97	38	38
Schweiz	3170	3100	95	86	88	45	41
Polen	2710	2630	58	57	94	33	32
Tjekoslovakiet	2720	2660	58	69	106	35	38
Tyskland	2960	„	84	„	„	43	„
vestlige zoner	„	2530	„	56	69	„	35
østlige zone	„	2390	„	49	58	„	31
Ungarn	2770	2430[2]	63	47[2]	74[2]	35	30[2]
Østrig	2920	2640	80	60	74	42	34
Bulgarien	2900	2260[2]	61	47[2]	78[2]	32	32[2]
Grækenland	2580	2460	55	53	93	33	32
Italien	2640	2350	56	55	95	32	34
Jugoslavien	3020	2900[3]	59	56	92	30	28
Rumænien	2760	2350[2]	58	38[2]	66[2]	32	25[2]
Spanien	2760	2380	68	60	85	38	37
Tyrkiet	2560	2170[2]	54	47[2]	86[2]	32	33[2]
Gennemsnit	2870	2660[4]					
U.S.A.	3160	3190	96	109	109	46	50

[1] Opgivelsernes nøjagtighedsgrad er ikke ensartet; fejlmarginen er særlig stor i lande, hvor landmænds forbrug af egne varer spiller en betydelig rolle. [2] 1947/48. [3] Officielt skøn. [4] Kun for de lande, for hvilke der foreligger tal for 1948/49; i 1947/48 var gennemsnittet for disse lande 2470 kal., for samtlige nævnte lande 2420 kal.

De sidste to kolonner i tabellen understreger, at forskellen i fødevareforbrugets værdi ikke blot skyldes forskelle i kalorieforbrug, men også at befolkningen i de mest velstillede lande køber bedre og derfor dyrere varer. Forskydningen i gennemsnitsudgiften pr. 1000 kalorier i de enkelte lande fra 1934/38 til 1948/49 er udtryk for, at befolkningen har lagt forbruget om i retning af enten dyrere eller billigere varer(eller rettere i varer, hvis priser i Schweizer-

franc i 1936/37 var henholdsvis højere eller lavere; i mellemtiden kan der naturligvis vær indtrådt forskydninger i de relative priser, som helt eller delvis forklarer, at folk nu foretrækker en anden forbrugssammensætning).

Det kan iøvrigt bemærkes, at indextallene i kol. 3 og 4 principielt skal kunne findes ved at udregne forholdet mellem pågældende lands kalorieforbrug gange pris pr. 1000 kalorier og den tilsvarende størrelse for Danmark, fx. således for Tjekkoslovakiet i 1948/49

$$\frac{2.660 \cdot 38}{3.060 \cdot 48} = \text{ca. } 69$$

På ganske analog måde skulle tallene i kol. 5 kunne beregnes, idet tæller og nævner bliver kalorieforbrug gange pris henholdsvis i 1948/49 og 1934/38.

I de fleste tilfælde stemmer disse beregninger også; men i enkelte tilfælde slår de fejl. Det er således ikke umiddelbart forståeligt, hvordan fødevareudgiften i Finland kan være reduceret med kun 1 %, når kalorieforbruget er gået ned med 5 % og prisen pr. 1000 kalorier med ca. 3 %. Skulle der være tale om trykfejl?

Også for enkelte vigtige fødevarers vedkommende er forbruget pro persona i de forskellige lande opgivet. Her skal blot hovedresultaterne refereres.

TABEL 13.

Forbrug af visse fødevarer i europæiske lande.

(Kg. pr. indbygger pr. år).

		højest	gennemsnit (18 lande)	lavest	Danmark	U.S.A.
Korn	1934/38	227 (Jugoslavien)	131	94 (Danmark, England)	94	90
	1948/49	209 („)	133	86 (Sverige)	108	78
Kartofler ..	1934/38	285 (Polen)	133	13 (Grækenland[2])	109	64
	1948/49	240 („)	135	31 („)	137	49
Kød	1934/38	75 (Danmark)	41	20 (Grækenland, Italien[3])	75	64
	1948/49	64 („)	29	11 (Grækenland)	64	75
Mælk og ost[1]	1934/38	263 (Finland)	113	42 (Italien[4])	173	177
	1948/49	298 („)	114	29 (Grækenland)	191	192
Sukker	1934/38	51 (Danmark)	23	5 (Jugoslavien[5])	51	49
	1948/49	44 (Sverige)	21	7 („)	33	51

[1] De forskellige typer af ost og mælk er adderet kilo for kilo og er ikke omregnet til flydende mælk; dette svækker naturligvis beregningernes værdi. [2] Tyrkiet og Bulgariens forbrug pr. indbygger var henholdsvis 3 og 9 kg.; men for disse lande foreligger ikke oplysninger for 1948/49. [3] Rumænien og Tyrkiet havde begge 18 kg.; men oplysninger for 1948/49 savnes for disse lande. [4] Tyrkiet 35 kg.; oplysninger for 1948/49 savnes. [5] Bulgarien 3 kg.; oplysninger for 1948/49 savnes.

Som man ser, er forbruget af de grovere varer nu nået op over førkrigsniveauet, medens navnlig kødforbruget stadig ligger lavt. Til sammenligning mellem de forskellige landes leveniveau egner materialet sig kun i ringere grad, idet sædvanemæssigt bestemte forskelle i kostens sammensætning spiller en betydelig rolle, jvf. fx. det lave kartoffelforbrug i Sydøsteuropa. Det er dog formentlig typisk, at Nordeuropa ligger højest og Sydeuropa lavest f. s. v. angår forbruget af de fine fødevarer.

Om *boligforholdene* giver raporten også visse oplysninger, om hvilke det dog fremhæves, at de må fortolkes med yderste forsigtighed. I 1939, oplyses det, varierede antallet af personer pr. beboelsesrum fra 0,72 i England til 1,96 i Grækenland (Danmark 1,12), men begrebet rum er forskelligt fra land til land, og der er ikke taget hensyn til forskelle i størrelse og kvalitet. Samme år var der i Frankrig 3,15 og i Finland 4,65 personer pr. lejlighed (Danmark 3,37); men da disse tal nærmest afspejler familiernes normale størrelse, egner de sig ikke synderligt til sammenligninger mellem landene. Derimod kan de sige noget om udviklingen i de enkelte lande; det viser sig, at der i de fleste lande er sket en forøgelse af antallet af personer pr. lejlighed fra 1939 til 1949 — størst i krigshærgede områder som Vesttyskland (fra 3,61 til 5,35 — her spiller også flygtningeskaren ind) og Grækenland (fra 3,94 til 5,05); iøvrigt ligger forøgelsen af personantallet som hovedregel mellem 0,1 og 0,5 pr. rum. I lande som Danmark og Schweiz er forøgelsen minimal (fra 3,37 til 3,39 og fra 3,78 til 3,80). Kun i Sverige og Tjekoslovakiet er der tale om mærkbare forbedringer, henholdsvis fra 3,28 til 3,02 og fra 3.89 til 3,19; I Sverige fortsatte byggeriet nogenlunde uhindret under krigen, og i Tjekoslovakiet, hvor krigsskaderne var ret små, er befolkningen reduceret med henved 20 % til 12½ mill. (bl. a. udvisningen af Sudetertyskere).

Antallet af kvadratmeter beboelsesrum pr. person var i 1949

Danmark	Sverige	Irland	Belgien	Frankrig
21 m²	23 m²	17 m²	15 m²	23 m²

Østrig (Wien)	Grækenland (anslået)	Italien	U.S.S.R. (anslået — kun byerne)
11 m²	16 m²	12 m²	5 m²

Som det fremgår, er forskellene meget store; det overordentlig lave tal for Sovjetunionen er en følge af, at byggeriet ikke har kunnet holde trit med den voldsomme tilvækst i bybefolkningen, et forhold som yderligere er skærpet ved krigens ødelæggelser.

Der er iøvrigt grund til at fremhæve, at de ovenfor anførte tal nærmest giver et for optimistisk billede, idet de tilslører den kendsgerning, at erstatningen af saneringsmodne boliger under krigen gik i stå i de fleste lande.

Oplysningerne om *tekstilforbruget* er ikke meget sigende, fordi man har måttet nøjes med tal, som også includerer forbruget af tekstiler i industrien, og fordi man ikke har kunnet korrigere for forskelle i forbruget, der er betinget af klimatiske forhold; endvidere er tallene kun ført op til 1948. Det kan dog nævnes, at forbruget af uld og bomuld pro persona for Europa som hel-

hed (excl. Tyskland og U.S.S.R.) var næsten nøjagtigt det samme i 1938 og 1948, medens forbruget af kunstsilke var steget med 50 %. I Danmark var forbruget af uld og bomuld gået ned, jvf. nedenfor.

TABEL 14.
Forbrug af tekstilråstoffer.
(Kg. pr. person pr. år).

	Uld		Bomuld		Kunstsilke		I alt	
	1938	1948	1938	1948	1938	1948	1938	1948
Europa u. Tyskland og U.S.S.R.	1.4	1.4	3.9	3.9	0.60	0.93	5.9	6.2
Danmark	2,0	1.6	4.6	2.8	0.55	0.69	7.2	5.1
Tyskland	1.5	0.7	3.4	1.4	3.30	1.60	8.2	3.7
U.S.S.R.	0.4	0.3	3.3	2.2	0.06[1]	0.17[1]	3.8	2.7
U.S.A.	1.0	2.2	10.0	13.3	1.07	3.41	12.1	18.9

[1] Produktion.

Til belysning af forbruget af mere luksusbetonede varer skal blot anføres omstående summariske tabel 15.

Selv om denne tabel ikke går i dybden, viser den dog tydeligt, at Nord- og Vesteuropa dominerer i kolonnen for det højeste forbrug, Mellemeuropa for middelforbruget og Syd- og Østeuropa i kolonnen for det laveste forbrug. Endvidere ses det, at forbruget navnlig i toppen er skåret ned for de fleste af de nævnte varer i forhold til før krigen; den eneste undtagelse er radioapparater.

Til en yderligere belysning af forbrugsforholdene tjener tabel 16, s. 209 over priserne på en række vigtige fødevarer regnet i arbejdstid for industriarbejdere. Selv om forholdet mellem priserne på de forskellige varer ikke er ganske ens fra land til land, er det dog tydeligt, at de pågældende fødevarer gennemgående er billigst i Nordvesteuropa og dyrest i Syd- og Østeuropa. U.S.A. ligger nogenlunde på linie med Skandinavien i denne henseende. Dette forhold er først og fremmest en følge af forskelle i produktivitet og dermed i lønforhold; men hertil kommer yderligere, at regeringerne i England og Skandinavien har ført en politik på dette felt, som afviger betydeligt fra de fleste andre lande. Medens man i det øvrige Europa stort set har ladet priserne finde deres »naturlige" leje, har man i England og Skandinavien bevidst holdt fødevarepriserne nede ved hjælp af subsidier, maksimalpriser o. l., medens til gengæld mere luksusbetonede varer er blevet hårdt beskattet; dette viser sig bl. a., når man ser på den sidste kolonne — cigaretter, hvor tendensen stort set går i modsat retning af den, der gælder for fødevarernes vedkommende; her er de engelske og skandinaviske priser de højeste, medens priserne i Ungarn og Polen ligger lavt. (Der er ikke taget hensyn til forskelle i cigaretternes kvalitet, i alle tilfælde er der regnet med de almindeligst efterspurgte typer, og arbejdstiden er regnet i hele kvarter). I de lande, der har drevet subsidiepolitik for fødevarer, kan de mest elementære behov dækkes relativt let, hvilket især er til gunst for familier med mange børn; men til gengæld får man der mindre ud af en yderligere arbejdsindsats, fordi de luksusprægede varer er

TABEL 15.

Forbruget af forskellige varer.

			Højeste		midterste		laveste		Danmark
The	1938	kg. pr. person pr. år	4.4	(England)	0.1	(adsk. lande)	—	(adskillige lande)[1]	0.2
	1949[2]		4.2	(„)	0.1	(„)	—	(„)	0.2
Kaffe	1938	„	9.1	(Danmark)	0.9	(Østrig)	0.1	(Bulgarien)	9.1
	1949[2]		8.9	(Belgien[4])	1.0	(Italien)	0.1	(Østrig)	3.8
Øl	1934—38	l. pr. person pr. år	169	(„)	15	(Holland)	1	(adsk. sydøsteurop. lande)	59
	1947 el. 48		143	(„)	17	(„)	1	(„)	49
Vin	1934—38	„	150	(Frankrig)	3	(Tjekoslovakiet)	1	(adsk. nordeurop. lande)	1
	1947 el. 48		115	(„)	4	(Belgien)	1	(„)	3
Tobak[3]	1938	kg. pr. person pr. år	2.84	(Holland)	1.17	(Tyrkiet)	0.34	(Portugal)	2.32
	1949		2.51[5]	(Ungarn)	1.36	(Italien)	0.35	(Finland)	2.37
Passager-automobiler ...	1938	pr. 1000 personer	42.6	(Frankrig)	6.8	(Tjek.sl., Ital.)	0.3	(Tyrkiet)	28.6
	1948 el. 49		40.4	(England)	4.9	(Østrig)	0.3	(„)	25.8
Radioapp.	1939	„	211	(Danmark)	63[6]	(Tjekoslovakiet)	4	(„)	211
	1948		293	(Sverige)	117	(Tyskland)	12	(Tyrkiet, Grækenl.)	274
Avispapir o. l. .	1935—39	kg. pr. person pr. år	26.1	(England)	5.9	(Finland)	0.5	(Tyrkiet)	13.4
	1948		16.3	(Sverige)	5.4	(Irland)	0.5	(„)	10.7
Opl. af dagblade	1948	pr. 1000 personer	600	(England)	190	(Tjekoslovakiet)	15	(„)	„

[1] Adskillige lande har intet eller helt minemalt theforbrug. [2] Foreløbige tal. [3] Produktion ÷ eksport + import. [4] Såfremt der blev taget hensyn til smugling til Frankrig, ville dette tal blive kraftigt reduceret. [5] 1948. [6] 1936.

TABEL 16.

Priser for fødevarer og cigaretter målt i arbejdstid for industriarbejdere.

(Minutter pr. kg. eller liter).

Medio 1949[1]

	Sukker	Brød	Kartofler	Mælk	Oksekød[2]	Flæsk	Smør	Margarine	10 cigaretter
Danmark	9	6	5	10	60	52	130	60	30
Norge	17	10	12	10	62	90	130	22	30
Sverige	21	21	11	9	87	170	140	66	30
England	22	11	7	16	84	120	75	24	45
Irland	24	18	9	20	170	210	190	130	„
Schweiz[3]	25	11	11	11	140	160	230	„	15
Finland	42	22	17	13	103	170	240	64	15
Tyskland	58	21	8	18	150	„	260	120	45
Østrig	68	30	13	22	190	„	340	110	30
Frankrig	75	28	12	27	240	150	440	190	30
Italien	100	38	13	28	300	660	490	„	„
Ungarn	110	19	9	28	160	430	440	240	15
Polen	110	29	10	29	110	330	420	220	15
U.S.A.	9	13	4	9	64	64	70	31	„

[1] D. v. s. før de prisstigninger, som er sket bl. a. i Danmark og Norge. [2] Gennemsnitskvalitet eller nærmeste tilgængelige notering. [3] Baseret alene på mandlige arbejderes lønninger.

forholdvis dyre; dette *kan* have en uheldig indflydelse på arbejdslysten; men der foreligger dog ingen beviser for, at produktiviteten er steget mindre i disse lande end i andre.

Kap. III. *Den indre stabilitet og beskæftigelsesforholdene.*

Det inflationspres, som har præget Europa gennem det meste af efterkrigstiden, svækkedes betydeligt i løbet af 1949. I Belgien, Italien og Vesttyskland udvikledes der tydelige deflatoriske tendenser med den følge, at arbejdsløsheden steg faretruende; i andre lande dæmpedes ekspansionstempoet, og i Vesteuropa var det kun i England og Norge, at den totale efterspørgsel stadig var så stor, at den måtte holdes i skak ved hjælp af et omfattende kontrolsystem. I Sovjetunionen forbedredes forsyningssituationen som følge af øget landbrugs- og industriproduktion, og dette muliggjorde nedsættelse af detailpriserne med 10—20 % i febr. 1949 og 10—50 % året efter; derved forøgedes realindkomsterne uden stigning i pengelønningerne.

I det hele taget var den fortsatte produktionsforøgelse i næsten alle europæiske lande (jvf. foran) en vigtig faktor i inflationens afsvækkelse; den gjorde det muligt både at nedbringe underskuddet over for omverdenen, at forøge realkapitalen yderligere og — hvad der umiddelbart har størst betydning for prisudviklingen — at udvide udbudet af forbrugsvarer. Samtidig har stigningen i pengelønningerne fra 1948 til 1949 alle vegne været langt ringere end året før. 1947—48 steg timefortjenesten i industrien i Østrig, Finland og Frankrig med ca. 50 %, i Ungarn og Italien med ca. 30 % og i en række andre lande

med 10—15 %. 1948—49 var stigningen i Østrig 20 % og i Frankrig 15 %, medens den i de fleste andre lande var mindre end 5 % og gennemgående af samme størrelsesorden som produktivitetsforøgelsen.

Inflationspressets aftagende styrke viste sig bl. a. derved, at *engrospriserne* i de fleste europæiske lande var faldende fra jan. til sept. 1949; de interne europæiske forhold spillede dog her mindre rolle end den formindskede aktivitet i U.S.A. og de foregående gode høstår. Kun i Belgien og Italien var de deflatoriske kræfter af afgørende betydning, og priserne faldt da også i disse lande med henholdsvis 7 % og 14 %, medens faldet ellers var af størrelsesordenen 2—4 %. Østrig var det eneste land, hvor større prisstigninger fandt sted — i alt 19 % i løbet af jan.—sept — og årsagen var her en bevidst tilpasning af priserne fra regeringens side gennem ophævelse af subsidier til landbrugsvarer og kul m. v.

Efter at en række europæiske valutaer i sept. 1949 var blevet devalueret, steg engrospriserne imidlertid pånyt i de pågældende lande; når der ses bort fra Østrig, hvor stigningen var 16 %, varierede stigningsprocenterne kun fra 1 % i Grækenland til 9 % i Danmark (hvor årsagen som bekendt delvis var ophævelsen af maksimalpriserne på kød og flæsk).

Som følge af den forbedrede forsyningssituation har *den offentlige kontrol med priser og forbrug* i vidt omfang kunnet indskrænkes i løbet af 1949. I de østeuropæiske lande lande med undtagelse af U.S.S.R., Polen og Ungarn opretholdes rationering af konsumgoder stadig i vid udstrækning, men i Vesteuropa er det nu kun England og Norge, som har et omfattende rationeringssystem. I de øvrige lande — heriblandt Danmark — er årsagen til, at der endnu bevares nogle rationeringer, først og fremmest ønsket om at sikre betalingsbalancen over for udlandet, enten gennem frigørelse af egne varer til eksport (smør og sukker i Danmark) eller gennem begrænsning af importen, særlig fra $-området (kaffe). I Belgien, Frankrig, Ungarn, Italien, Polen, Schweiz og U.S.S.R. er enhver direkte rationering af forbrugsvarer nu ophævet, og i Holland og Sverige er kun kaffe rationeret. Også priskontrollen er lempet betydeligt i det forløbne år.

Som nævnt ændredes prisudviklingen i en række europæiske lande som følge af devalueringen; denne indebærer en forringelse af bytteforholdet over for udlandet, og dermed også en nedgang i nationalindkomstens realværdi (fordi der må eksporteres flere indenlandske varer for at betale for samme mængde importvarer). Hvis devalueringen skal have den tilsigtede virkning — at formindske underskuddet på betalingsbalancen — må forsyningerne til hjemmemarkedet yderligere skæres ned (ud over hvad der er nødvendigt for at kompensere for forringelsen af bytteforholdet). Hvis der ikke skal opstå fornyede inflationstendenser, må der derfor træffes foranstaltninger til at hindre stigning i den indenlandske pengemæssige efterspørgsel til forbrugs- og investeringsformål, og rapporten diskutere forskellige muligheder i så henseende — nedskæring af investeringerne, forhindring af prisstigninger på det indenlandske marked gennem nye direkte kontrolforanstaltninger, subsidiepolitik kombineret med øget beskatning, navnlig af de ved devalueringen skabte større indtægter i eksporterhvervene, samt lønstop trods prisstigningerne. I hvert fald denne

sidste mulighed anses for politisk lidet sandsynlig, og både i Finland, Holland og Danmark er der da også sket betydelige lønforhøjelser efter devalueringen, medens bestræbelserne for at begrænse dem hidtil — omend med besvær — er lykkedes i England.

Kapitlets sidste del handler om *beskæftigelsessituationen*. De lande, for hvilke tilgængelig arbejdsløshedsstatistik foreligger, deles i 4 grupper, jvf. tabel 17. I Norge, Sverige og England er arbejdsløsheden så ringe, at den kan forklares ved den uundgåelige ledighed, som opstår, når folk skifter arbejdsplads. Fuld beskæftigelse kan også siges at være til stede i den anden gruppe — Frankrig, Holland og Schweiz, hvor der dog har været en vis stigning i ledigheden heimod 1949's slutning. Den tredie gruppe, til hvilken Danmark hører, og som iøvrigt består af Østrig, Finland og Irland, har derimod et arbejdsløshedsproblem, som dog ikke er af alvorlig karakter (og i Danmark er der som bekendt sket en bedring i den forløbne del af 1950).

Endelig har Belgien, Vesttyskland og Italien en virkelig betydelig og for de to første landes vedkommende stigende ledighed, som gøres til genstand for en mere dybtgående behandling.

TABEL 17.

Årsgennemsnit for ledighed uden for landbruget (%)[1].

	1947	1948	1949
Norge	1	1	1
Sverige	1	1	1
England	1—2	1—2	1—2
Frankrig	—	—	0—1
Holland	1—2	1—2	2
Schweiz	0—1	0—1	1
Danmark	4	4	5
Finland	—	—	5
Irland	5	6	6
Østrig	»	2—3	5
Belgien	2	4	8
Italien	16	17	13
Vesttyskland	»	5	9

[1] Tallene er afrundede tilnærmelser.

For *Belgiens* vedkommende finder rapporten den væsentligste del af forklaringen i myndighedernes i 1946—47 indledede bevidste politik med henblik på bekæmpelse af inflationen og afskaffelse af systemet af direkte kontrolforanstaltninger. Man nedskar de offentlige investeringer for at bringe balance på statsbudgettet, og samtidig førtes en restriktiv kreditpolitik, der navnlig hæmmede byggeriet. Virkningerne heraf opvejedes imidlertid i begyndelsen af de gode afsætningsbetingelser på eksportmarkederne i forbindelse med den

ekstraordinært store efterspørgsel efter varige forbrugsgoder, som var betinget af underforsyningen i krigsårene. Efterhånden som denne ekstaordinære efterspørgsel afsvækkedes, samtidig med, at produktiviteten øgedes, og udbudet af arbejdskraft steg som følge af befolkningstilvækst og indvandring, stilledes industrien over for et voksende arbejdsløshedsproblem, og da eksporten også begyndte at falde i sidste halvdel af 1949, gik beskæftigelsen direkte ned (medens arbejdsløsheden hidtil hovedsagelig havde været en følge af det forøgede udbud af arbejdskraft). Man overvejer nu støtte til modernisering af bl. a. kulminernes materiel (der er stærkt forældet og bevirker, at produktiviteten er lav) for herigennem at forøge beskæftigelsen i maskinindustrien. Endvidere planlægger regeringen iværksættelse af offentlige arbejder, hvorved der påregnes skabt beskæftigelse — direkte og indirekte — til 70—80.000 arbejdere.

I *Vesttyskland* og *Italien* gør noget lignende forhold sig gældende, men hertil kommer strukturelle problemer, nemlig i Tyskland den ekstraordinære befolkningsforøgelse som følge af flygtningestrømmen og i Italien utilstrækkeligheden af det industrielle produktionsapparat, navnlig i de sydlige egne, i forbindelse med en stærk naturlig befolkningstilvækst (se også artiklen „Den internationale økonomiske situation", foran s. 174). I begge lande må løsningen på længere sigt ligge i en meget betydelig investeringsvirksomhed, som imidlertid vil kunne fremkalde nye inflationstendenser, der kan gøre tilbagevenden til direkte kontrol med forbrug, priser, import m. v. nødvendig.

(Fortsættes i næste hæfte: Europas økonomi i den internationale sammenhæng).